

FULL MENSUAL D'ARTS I LLETRES

1

MAIG

1931

SUMARI: El contrapunt del comte de Keyserling, Miquel Delfai - Una gràcia de qualitat per l'amor de Déu!, Sebastià Gasch - Pintura d'Ara, Francesc Domingo - Instants, J. Canyes - Manolo - L'home i l'artista, A. Pueyo - La descoberta del cinema, J. Fabregó - Crítica, Auguste Turlupine - Revista d'assaigs, M. D.

Tenim els pensaments i les emocions de l'hora que corra. Ens sentim deslligats de tota forma congriada per instints irresponsables o producte d'un estat de coses definitivament extint. La vida sentimental adherida als recons misteriosos de les valls profundes, als carrers silenciosos de les velles ciutats, als claustres romànics o als cofres gòtics, ens mereix la més franca repulsa. Tampoc no consentim a encadenar la consciència a un pervindre que sempre se 'ns mostra pletòric de ventures que mai no arriben. Bebem a tot glop el doïll de vida que a cada moment ens arriba, vingui d'allà on vingui, de les concavitats d'una ànima o de les convexitats d'un cós. Ni passat ni futur: ara.

Lleialtat a la continuada fluència de la vida. No torturem aquesta subjectant-la a una constant matemàtica o a un sistema científic, ni tan sols convertint-la en una obra d'art. Deixem-la i

fruïm-la tal com és. Com l'amor, com la moda, com l'esport.

Ens atemperarem així al ritme universal de l'època. Que no ens interessa allò que està més aprop de casa, sinó allò que està més aprop del moment fugaç que passa. La nostra visió de les coses d'art i ciència, les nostres divagacions, aniran, doncs, d'acord amb el que ara es porta. I que n'estem contents.

Aquest full, sensible a les palpitations de l'hora, recullirà, en no importa quins graus de latitut i longitud, les més significades activitats i aspectes del món d'ara: cinema, T. S. F., ales, U. S. A., maquinisme, U. R. S. S.; agredirà despiadadament el vell tronc dels romanticismes i naturalismes; i serà un esgarria-cries de tot propòsit messianista i redemptorista.

Llegiu-lo. Després, llenceu-lo.

El Contrapunt del Comte de Keyserling

Els homes aptes per a veure i viure els grans fets actuals amb emoció simplement humana i amb serenitat sobiranament filosòfica, tot alhora ensem, són ben pocs. Entre ells i al front d'ells, hi trobem el comte de Keyserling.

El repertori de cassos i coses que sorgeixen en el correr dels dies, el dinamisme de la societat occidental, el canvi de jeia dels colossos d'Orient, les direccions insospitades que emprenen les masses, tot ofereix una resistència invencible a insertar-se en els quadres tradicionals. Cal rompre aquests i fer-los a miques. Però cal també tenir la gosadia i la grandesa d'un Keyserling per a llançar-se de ple en la realitat d'ara, sense impediments de cap mena, i sortir-ne amarat del sentit que aquella inclou en el seu si.

L'hoste d'aquests darrers dies a Barcelona i Formentor sent en tota la seva puixança la vida que circula per les venes i les artèries de la humanitat concreta que frisa, treballa, juga, corra i vola. El seu pensament vibra amb allò que té de més profund i enigmàtic la vida humana: la contradicció. En les seves obres, en les seves disertacions, en els fruits tots de les seves vivències, s'hi revela aquesta antítesi fonamental:

Per una banda, una realitat aprehensible a la clara llum de l'intel.lecte; per l'altra, el sentit pregon de les coses submergit en els avencs irracionals de la vida. Són dues notes d'un contrapunt psíquic i històric ensem, que sonen en el cosmos extern per la estructura polar de la seva ordenació i ressonen en el cosmos intern per la forma contradictòria de la seva essència. En les obres del gegant estonià se senten uníssonos i donen la impressió anguniosa de quelcom semi-màgic, semi-mecànic. Tot amb tot, a través de «La naixença d'un món» s'efectua un destriament que va a servir-nos de base per aquestes ratlles.

En relació al moment actual senta Keyserling l'afirmació de que totes les cultures tradicionals estan en decadència. L'estat psíquic de tots els homes ha canviat avui de manera tan profunda que ja no hi ha possibilitat de mantenir les formes, normes i costums dels nostres progenitors. La transformació consisteix en el canvi d'accent que donava sentit a

l'estructura de l'ànima humana. Aquest accent ha passat d'allò que és intransferible a allò que és transferible. Totes les cultures tradicionals tenen el seu centre de gravetat en les zones irracionals, impulsives, sentimentals de l'home, en allò que és alògic. I tot el que és irracional i alògic és en certa manera intransferible, car els sentiments són incapaços d'actuar a distància; sols són comunicables en forma de contagi dintre d'un petit cercle.

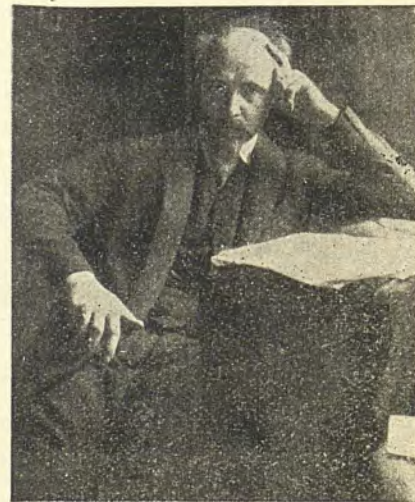
En canvi, el logos, l'intel.lecte, és essencialment transferible: una veritat racionalment concebuda, és concebible en el que té de fonamental per tots.

L'Intel.lecte trenca totes les Fronteres

I avui l'esperit de l'home s'ha dilatat tant pel costat intel.lectual, que aquest canvi està a punt de matar totes les antigues cultures.

Això s'il.lustra amb plena evidència si considerem una de les expressions especials del desenvolupament intel.lectual: la tècnica. On se vulga que s'introdueixi la tècnica, no hi ha forma vital de l'edat pre-tècnica que resisteixi llarg temps. És absolutament impossible que els aficionats al cinema, a la radio, els carreristes, aviadors i «globetrotters» romanguin lligats a formes de vida, la possibilitat de les quals es conté en estretes fronteres. El seus representants més joves actuen en front dels seus pares, com homes nous, sense tradició ni impediments.

A més, estem en el començ de l'edat de les multituds. Com més significa l'intel.lecte, la porció transferible de l'home, més importància adquireix el nombre, la quantitat.

KEYSERLING

I en el curs victoriós de les teories universalistes i de les màximes unions, la humanitat s'enamina a una actuació ecumènica, de tal faísó que la independència dels Estats novells no significa ja més que una elegant expressió de la seva total dependència.

Els raonaments i observacions de l'autor de "Europa espectral" són ben clars: mecanisme, especialisme, multituts, universalisme van segant i arrasant formes particularistes i hàbits multiseulars

Ara bé, fins ací Keyserling no passaria d'ésser un temperament orejat pels aires cosmopolites que ha anat respirant en el curs dels seus viatges.

El filòsof, però, cala més fondo.

La potència intel.lectual no tanca la totalitat de la vida. El que resta desallotjat de la consciència, quan no demostra la seva realitat en formes sinistres, per l'acció irresistible de l'inconscient, com s'esdevingué en la gran guerra, es tradueix en una força que compensa l'increment de l'intel.lecte. Així, malgrat que el factor de la llibertat espiritual sigui preponderant, el pes de tot el que és immutable i inconscient, el pes de les coses que l'home no pot modificar en el seu destí, és considerable. I és més — i ací es situa la clau de volta de l'edifici keyserlingià — l'immutable, el fat de les disposicions primitives, no experimenta cap debilitació, sinó un increment de poder, en el procés progressiu de la consciència. I és que davant del perill d'ésser oprimida,

la part irracional de l'ànima s'enforteix

Qui cregui, doncs, en una definitiva nivellació de la vida, oblida el fat de l'home. La vida es rejuveneix i renova en el nostre temps. La vida creadora sols existeix a base de tensió i les tensions de la situació ecumènica són majors i més diverses que les anteriors.

Per això:

Intel.lectualisme i abstracció, però plasticitat pura, cinema, imatges que eliminen l'activitat cerebral.

Síntesis universals, però nacionalismes extrems.

Epoca de les multituts. Epoca de les formidables individualitats: Mussolini, els caps bolxevics, els grans financers.

Mecanisme - Jazz

Especialisme - Renaixença de castes

Insectimorfisme - El qui precedint al què

Tècnica universalista - Fonofilm

Arquitectura racionalista - Lirisme pictòric

Valoració conscient - Valoració onírica

Aquestes actituds, les notes del contrapunt keiserlingià, no són reduïbles a unitat lògica.

Què fer doncs? Cap on decantar-se?

Diu el comte: «Tots han de trobar per si mateixos el seu camí, de la mateixa manera que ningú no pot infondre a un altre el seu alè»

MIQUEL DELFAI

Una gràcia de qualitat, per l'amor de Déu!

Fa anys que menem, amb sincer entusiasme, les més diverses campanyes per a intentar la dignificació de la pintura catalana.

Fa anys que ens esgargamellem en tots els tons, que emprem els més potents megàfons, que gesticulem fins i tot com uns energúmens, per a aconseguir un guany qualitatiu de la pintura catalana. Començarem per oposar l'austeritat formal a la disbauxa colorística imperant, l'abstinència estructural a l'embriaguesa llumínica, l'ordre al desordre. Davant els resultats negatius, assenyalarem la conveniència d'alliberar-e del naturalisme en ús, considerat com una trava poderosa, com un control rigorós de la intel.ligència i de la sensibilitat. Aconsellarem l'evasió per afavorir la lliure expansió de la raó i de l'instint, de la plàstica i de la poesia, de l'ordre arquitectònic i de les efusions líriques. Davant la mansuetud dominant, exigirem la intensitat, dreçarem la força contra la gràcia, el vigor mascle contra l'afemellament...

Tot en va. Confessem que ens vàrem equivocar. Tot el que recomanàvem — la forma, l'anti-naturalisme, la supressió de traves obstaculitzadores — tot això, comptat i debatut, no eren res més que mitjans, mitjans materials, que havien de permetre al do, presoner de tota mena de prejudicis, d'alliberar se. Perquè creïem en un do, en un possible do. Ho confessem ingènuament. Creïem en uns pintors catalans, dotats, però controlats. Creïem en una matèria prima — existent però dominada, tornem a confessar que ens vàrem equivocar lamentablement. En l'art català no hi ha do, no hi ha matèria prima, No hi ha qualitat. No hi ha pintors catalans dotats. No hi ha pintors catalans de qua-

litat. Confessem-ho amb pena. Es doncs perfectament inútil que ens esforcem àvidament a recomanar uns mitjans que permetin d'evadir-se a un do que no existeix. Tot seria endebades. Ja no cal parlar de forma ni de color, ni de naturalisme ni d'anti-naturalisme. Ja no cal parlar d'avantguarda ni de reraguarda. Ja no cal parlar de res de tot això. Cal ésser més primaris. Cal parlar de qualitat. De qualitat, simplement. Cal exigir la qualitat. No cal exigir l'estructura ni la força, ni les inquietuds de l'hora, ni res de tot això. Cal exigir purament i simplement, estrictament, precisament i únicament, la qualitat. Una gràcia de qualitat per l'amor de Déu! I com que no la trobem en els actuals pintors catalans — allà on no n'hi ha no en pot rajar — cerquem-la en els joves, en els innominats, en els inèdits, en els desconeguts... Cerquem-la allà on sigui allà on es trobi, però cerquem-la. Una gràcia de qualitat per l'amor de Déu!

Tot això està en la consciència de tothom. Tothom ho creu. Tothom ho pensa. Però ningú no ho diu. La covardia o els interessos creats, són infinitament poderosos. Ningú no ho diu, l'art català ha esdevingut intangible. L'interès, els diners, els afers camuflats de xovinisme, l'han fet esdevenir intangible. No es malparla de l'art català impunement. Ningú no ho diu. Per haver-ho gosat a dir, per haver gosat a dir quatre veritats a l'art català, m'expulsaren de *La Veu*. I em digueren amb to patètic, aire declamatori i gesticulació teatral que «per a *La Veu de Catalunya* la pintura catalana és la millor del món».

I així estem. Així anem fent. Així anem vivint. Vivim en el millor dels mons. Vivim contents i enganyats. No fa pas gaire hem tingut de passar per la vergonya d'haver d'escoltar de llavis d'un *botafumeiro* professional, d'un adulator d'ofici — el senyor Francesc Pujols, aquell senyor Francesc Pujols qui, a l'antiga *Publicidad*, escampava l'encens arreu amb adjectivacions tan contundents com el *divino Carles* i altres nicieses — hem tingut de passar per la vergonya d'haver d'escoltar de llavis d'aquest senyor, barrejats amb una colla de babaus que l'aplaudien, que la pintura catalana és la única activitat nostra veritablement nacional. I així estem. Així anem fent. Així anem vivint. Vivim en el millor dels mons. Vivim contents i enganyats.

I quina crítica té la pintura catalana actual? La pintura catalana actual, fetes algunes excepcions, — Capdevila, Benet — té la crítica que es mereix. La crítica que no ha sentit mai cap inquietud. La críti-

ca mansa que no té altra preocupació que la de no comprometre's. La crítica conformista, la crítica d'amic, la crítica banal que no solament no vol ni sap denunciar el lamentable estat de coses actual, sinó que amb el seu silenci, els seus elogis vaselinats, sembla rabejar-s'hi, sembla complaure-s'hi, sembla estimular amb la seva actitud la mansuetud dominant.

Aquesta crítica banal i buida, sempre d'elogi immoderat, sovint, no fa més que estimular la banalitat i la buidor de la pintura catalana actual. De la banal i buida pintura catalana actual. Hi ha excepcions, és clar. Hi ha excepcions, sortosament. Les excepcions que confirmen tota regla general. Dins l'art pur, hi ha Joan Miró, la gran vedette internacional. Dins la pintura-pintura, la pintura pictòrica que ací pretenen conrear sense aconseguir-ho, hi ha Miquel Villà, un pintor, autèntic. Una mica allunyat, hi ha Salvador Dalí, arrossegat per les modes i l'habilitat digital, però pletòric de condicions. Hi ha Francesc Domingo, també: l'humanísim, el de la inquietud fecunda. I hi ha els joves, finalment. Joan Junyer, una gran esperança, Costa, Sandalines, Planells, Grau Sala. Pocs. Molt pocs. Massa pocs per a comprensar la poca qualitat de la pintura catalana actual. La nul·la qualitat de la pintura catalana actual. Una gràcia de qualitat per l'amor de Déu!

Decididament, davant d'un panorama tan desolat com aquest, val més apartar-se de la pintura amb la seva agonía lenta. Decididament, davant d'un panorama tan desolat com aquest, resulta molt més divertit en aquest país ocupar-se de política o de boxa, de music-hall o de cinema.

SEBASTIÀ GASCH.

Pintura d'Ara

Catalunya no és un poble de pintors. Ja sé que per a molts serà un disbarat fer aquesta afirmació. Però per què no dir-ho, per què no tenim d'ésser clars entre nosaltres? La història ho confirma. Catalunya, abans que tot, és un poble de forma. L'arquitectura, l'escultura, són les úniques arts que són dependents de la forma. L'existència de molts pintors no justifica pas que Catalunya sigui un poble de pintura. Portem la forma massa arrelada al cos perquè poguem alliberar-nos-en sense sacrifici.

Nonell. Nonell és un cas isolat. Nonell és veritablement l'únic pintor que hem posseït i que ha posseït tota una època. Jo parlo precisament només dels homes que han tingut una influència en les conclusions que poso en clar, en la nostra època. La generació d'abans del 1900, en el fons no influeix en res, i els seus pintors no varen passar d'ésser pintors locals amb més o menys talent. Nonell és el veritable pintor. Ell ressuscita tota una època. És a dir, l'època viu en l'obra de Nonell i per ell es continua la veritable història de la pintura universal.

Aquest retorn a parlar d'En Nonell farà fer moltes exclamacions a casa nostra, però permeteu-me pujar tots els esglaons. No és que jo pretengui dir res de nou, no. Existeix en art una certa economia, les lleis de la qual nosaltres violem massa voluntàriament.

Nonell, com tots els grans pintors, ha expressat el seu món. Nonell té una importància cabdal perquè és un cas isolat. Nonell és un gran líric. El lirisme en pintura no tenia encara, a l'època d'En Nonell, el veritable sentit.

Hem tingut d'arribar fins ara per comprendre tota la paraula. Lirisme en pintura, és únicament el sentiment de la matèria. Aquí és allà on s'ha debatut tota l'època cubista. Són les úniques conseqüències que nosaltres em podem treure, aquest art pràctic, engendrant així és el lirisme que totes les matèries tenen. A l'època de Nonell, el lirisme pictòric es concretava encara a un fet físic. A la importància que hi havia en pintar de tal manera, no en una necessitat de sentiment de l'home per la matèria, no en l'encarnació de la matèria per l'home.

Tenir una expressió pictòrica ja és molt, però encara és més tenir un sentiment de la matèria. La matèria és el món. La matèria és carn; per què tenim necessitat d'acariciar-la.

Nonell va escollir la matèria d'acord al seu sentiment—com hauria escollit una dona—. La pintura a l'oli. Això sol prova que era un gran líric.

He llegit en el llibre *Architecture* de Lurçat, aparegut darrerament, que la pintura al fresc va perdre's per culpa de la pintura a l'oli, de la pintura de cavallet. Això és una *boutade*.

El fresc existirà encara que ningú no en pinti. El fresc existeix en pintura mural; no té res a veure amb la pintura a l'oli, amb la pintura de cavallet. El fresc sempre i sempre ha estat i serà un art de base objectiva, sempre la pintura al fresc, la pintura mural, depèn de quelcom, sempre ha de fer pen-

dant amb alguna cosa. Després, la matèria de la pintura al fresc no és pura. El fresc no és una matèria lírica. El fresc és una matèria que viu per ella sola. El fresc no té cap necessitat de l'home. El fresc és una matèria que sempre és al mateix pla de vida. No confonem.

La pintura a l'oli és una matèria que pot arribar a fer fàstic, com pot arribar a ésser sublim. És una matèria essencialment lírica i per tant l'home pot lliurar-s'hi. L'equivocació més gran de l'època cubista és precisament aquesta. Pintaven al fresc amb matèries d'un sentiment oposat, amb matèries que no viuen sense una part de l'home, sense una passió constant.

A casa nostra es va dir que la generació sortida del cubisme, estava aprop de Mantegna, Brueghel etz. La nostra generació, la d'ara, està a prop de tots els grans pintors, de tots els grans lírics de la pintura, està prop de tota la gent la més gran joia de la qual, com el seu més gran sofriment, sigui pintar. De tots els grans amorosos.

Aquesta època es veritablement el triomf de la matèria, el triomf de la carn. De l'amor; de la bellesa pura; de les formes rodones, de les formes inexpressives; del cinema.

L'art és expressiu ja com matèria. No ens escarrem buscant la forma; nosaltres neixem ja posseïnt-la. És una qüestió de raça. Farem bellesa el dia que la forma serà inexpressiva. Expressem en pintura el nostre món; i sobretot estimem.

FRANCESC DOMINGO

Instants

Un pom de pellers. Noies que l'estimat ha abraçat amb tanta força, que no ha quedat d'elles sinó les faldilles acampanades.

A l'espai, vagaroses. hi ha dues boires. Una és fina de forma, lliscant per la blavor. L'altra, escabellada, com un manyoc de nervis l'acompanya.

Em recorda tu i la teva mare quan passegeu.

Estimada meva. Saps aquell lloc? Avui hi he passat i al arribar-hi he fet un salt perquè hi havia un munt de records que no he volgut trepitjar.

Molts, pel que es diferencien més aviat de les bèsties, és perquè aquestes caminen amb totes les potes que la Naturalesa els ha donat...

J. CANYES

MANOLO - L'home i l'artista

Vaig parlar amb Manolo per primera vegada, cap a les darreries de l'any 1930. Havia sentit contar coses extraordinàries de la seva fabulosa personalitat i m'esperonava el desig de conèixe'l i conversar-hi. Suposava, llavors, que Manolo era un home difícilment abordable i que calia una excusa o altra per presentar-se a casa seva i tenir-hi una sentada.

Fet i fet, no hi havia millor excusa que demanar-li una entrevista. Amb unes quantes preguntes a fer-li, el bloc a punt i la ploma carregada, ja em sentia amb coratge per acarar-me amb el mestre. Vaig fer cap al mas que s'ha bastit en un dels llocs més bells del Vallès. Vaig ésser rebut pel mestre. I vaig restar esmaperdut al veure que l'home que jo m'imaginava alt, ferm, àgil i sorrut, era petit, feble, xacrós i amable.

Entreu! Seieu! — digué en veure'm — Què en penseu d'aquesta obra mestra? — continuà — El baròmetre ha fet una oscil·lació estranya, avui — seguí — i em sembla que hauriem de fer assassinar el "sereno" — acabà.

Jo esperava pacientment el moment de fer-li la meva petició, però, així que vaig badar boca, va saltar: vós també sou carrincló? Una entrevista... ¿No voldreu pas que us conti a quina hora em llevo i que menjo per esmorzar, tal com fan aquells senyors — que suposo que deuen ésser importants — que surten retratats a les revistes il·lustrades?

—No! Volia que em parlessiu d'art.

—D'art no se'n parla així com així, ni amb cap pla preconcebut, l'art es fa, es viu, s'estima o s'ignora... Ademés, la gent, que n'ha de fer de l'art?

Vàrem deixar córrer l'entrevista. Però parlà de l'art entre altres coses — i sense pla preconcebut, naturalment — durant tres hores llargues. En acabar, en feia més de dues que discutiem com si ens haguéssim conegut tota la vida.

* * *

Em sembla endebades, ara, parlar de l'obra de Manolo. Cal veure-la, cal viure-la, però no cal comentar-la. L'emoció estètica s'esfuma quan es vol expressar amb paraules. Es, per torna, incomunicable.

Em sembla endebades, també, fer la crítica de l'obra de Manolo, l'obra d'un home, és tal com és i no la milloren ni l'empitjoren les teories que hom basteixi al seu entorn, a l'entorn de una cosa que pot ésser vista i palpada.

Em sembla endebades finalment, quan hom estima una cosa, voler fer que els altres l'estimin al seu torn. Comprendre i estimar són la mateixa cosa. I Manolo diu sovint que qui no compren de bell antuvi, és que ha nascut per ignorar tot allò que no albira.

Però, les idees, la paraula d'un home com Manolo, cal captar-la i fixar-la en un lloc més consistent que la memòria. Anava a dir: cal donar-li forma i elaborar un conjunt harmoniós; però si al món hi ha una cosa impossible, és fer parlar deu minuts seguits de la mateixa cosa i ordenadament a aquest home de Déu.

Per força, doncs, ha de sortir malgirbat tot allò que hom pugui escriure sobre la seva personalitat.

* * *

Ell m'ha parlat sovint del seu gran amic Moréas, el poeta grec de llengua francesa. i és precisament Moréas qui ens mostra el camí a seguir per reixir a fer un retrat aproximat de Manolo, en el següent *quatrième*:

*De dom Caramuel Manolo suit la trace
Et par le son mieilleux de sa voix
On peut le comparer, je crois
A l'Enchanteur des forêts de la Thrace.*

I és Apollinaire qui ens aclareix qui era aquest dom Caramuel, amb les següents paraules: «Moréas no ha explicat mai qui era el seu dom Caramuel, però es tracta, evidentment, de Jean Caramuel, bisbe de Vigevane, al Milanesat, que morí vers l'any 1781. Segons els seus contemporanis, dit metafísic tenia esprit com vuit, eloqüència com cinc i judici com dos.»

Si Moréas anava errat al comparar Manolo amb dom Caramuel, no seré pas jo qui ho afirmi o ho negui. Em limitaré, només, a transcriure unes quantes notes preses durant una de les converses tingudes amb el mestre, i donaré per finida la meva tasca.

* * *

— Jo em penso que aquest temps tan fastigós és degut a les perturbacions atmosfèriques produïdes pel brogit dels motors dels avions i l'anar i venir de les ones hertzianes.

Si això ho dius a un home del poble, et respondrà que no ho creu, però fes-li observar que té fé en els canons granifugs per desplaçar les pedregades, i que les vibracions de motors i de ones de T. S. F. produeixen el mateix efecte en les depressions.

Si ho dius a un home imbuït de les modernes idees de progrés, et respondrà, segur, que per donar gust a un artrític, no s'han de morir de fam els mils d'homes que treballen en mines, foneries i tallers. Però respon-li que el seu progrés és, tot plegat una.....

—Però em penso que us capfiqueu massa pel temps...

—Més em capfico amb l'Unamuno. Es un diastre d'home que em fa rodar el cap, amb la seva teoria de l'immortalitat. Exposa el conflicte que armen la raó dient *no* i el sentiment dient *sí*, i vol donar-hi una solució, la seva solució. I com que és superb i orgullós, Unamuno, no troba res de ben dit ni en St. Tomàs, ni en St. Agustí, ni en cap dels que s'han ocupat d'aquestes coses.

Hi ha contradictors sincers, però ell arriba a fugir de la sinceritat, amb la seva mania de contradir.

Sembla que es digui a si mateix: ara faràs la guitza a Sta. Teresa... ara tocaràs l'amor propi a Fray Luis de León... ara xeringaràs a doctor tal, i qual, i tot el reguitzell d'autors que s'ha empassat.

Ademés, és fals que tothom senti l'ànsia de l'immortalitat. En Simon, per exemple, no la sent.

—Rudimentàriament, inconscientment, sí...

—De cap manera En Simon és d'aquells que quan moren, ni respiren.

—Jo ja fa dies que me les ting amb Dostoievski. «Crim i càstig» m'atabala.

—N'hi ha un troç que està bé: fins al crim. I està bé perquè és segur que Dostoievski n'habia planejat algun, de crim, i fins n'habia somniat la realització. Però la resta, és purament cerebral, artificiosa.

—Es un home, Dostoievski, eh?, que sembla que en la misèria hi cerqui un goig malaltís...

—Es com tots els russos: una mena de gent que no han deixat d'ésser bàrbars i ja són decadents.

Però, diga'm: que et sembla d'aquest coll? — i l'artista es complau a mirar per tots cantons una dona asseguda en la qual fa dies que el veig treballar. La volta, l'observa, la palpa, l'acarícia...

—Sou un sensual!

—Sense la sensualitat no existiria l'art. La sensualitat és el secret de l'artista i l'ànima de l'obra d'art. I ja m'està marejant tot aquest enrenou de crissis ministerials i formacions de nous governs, i monarquies i repúbliques.

Com si el benestar d'un poble depengués de la forma de govern.

—Doncs de qué?

—Dels mateixos governats. Els prohoms s'hau-

rien de preocupar de donar al poble una moral forta, ensenyar-lo de modos, vet-ho-ací, i no pas dedicar-se a aquest *bourrage de crânes*.

Els uns dient pestes de la monarquia i els altres malparlant de la república, esperant tots que l'altre piqui per tornar-s'hi, no s'adonen que la millor forma de govern potser és la tirania. Perqué jo crec en l'home, però no en l'humanitat. Et trobes a cada pas amb idiotes que et fan perdre les ganes de redimir-los. Ademés, he observat que un individu, o una casa, o un poble, va molt millor quan hi ha un sol que l'explota que quan hi ha cent que volen salvar-lo.

El poble no és apte per regir-se a si mateix. Dir el poble, és com dir no res, perquè les masses no tenen ni voluntat ni discerniment. Un exemple: La necessitat immediata dels homes, és viure, i és més aviat secundària la manera com cal viure i com cal regir-se.

I diga'm si les masses poden triar la seva pròpia forma de govern i manifestar la seva voluntat per mitjà del sufragi universal, quan donen una formidable mostra de nulitat deixant-se arrossegar i fins anant de grat a una guerra, en la qual ho tenen tot a perdre i res a guanyar.

Fa bonic de dir que a fer la guerra s'hi va per patriotisme. Però tu saps tan bé com jo quines són les causes reals de la guerra i quins els seus fins veritables.

Si els homes de tot Europa, llavors de 1914 haguessin llençat un no! absolut i unànim, jo ara creuria en el sufragi universal.

—Però el patriotisme és un sentiment que existeix innegablement.

—Sí, però deia Jaurés, i per això el varen matar, que estimava la pàtria com la mare, però que no era estimat igualment per ambdues, car la mare, per defensar-se, mai no havia posat una arma homicida en mans del fill, mentres que la pàtria...

—Ara que nomeneu Jaurés, recordo que diu, en un discurs adreçat als joves, que cal tenir confiança en els homes, i estar atent a la més lleu guspira d'espiritualitat que hom albiri sota la seva bestialitat, i que cal confiar en els homes, per dignitat, per amor a nosaltres mateixos.

—Per egoisme, no? Si tots treballessin per la redenció de l'humanitat amb mires egoistes, arribarien més aviat a terme que amb el pretés egoisme de molts.

Si cadascú procurés viure sense ésser empastifat, potser ens estariem d'empastifar al veí.

Però els homes no seran mai salvats per qui s'hi esforci desinteressadament.

—Es poden redimir per mitjà de la cultura.

—Veus, és així com cal treballar. Hi ha dues maneres d'acabar-se amb la Natura, per produir l'obra d'art. La una copiant-la i fent ressaltar els trets que més fereixen la sensibilitat. L'altra recreant-la de bell nou, i la sensibilitat que portis dintre quedarà plasmada, sense adonar-t'en, en la teva creació. Hi ha qui diu que els pintors copien i els escultors creen; és mentida; hi ha pintors i escultors de totes dues menes. Si em preguntes quins són els bons, et diré que tot depèn de tu mateix.

I si t'hi fixes, de cultura només en parlen els pobles decadents. Els forts ni l'esmenten. Són cultes, són civilitzats.

Després, al poble que no tingui afany de cultura no li imposis. Abans de fer llegir a un brètol, ensenya-li que els llibres no són per a estripar-los i penjar los en un lloc reservat.

Potser fòra millor deixar les bèsties en la seva condició de bèsties, però si vols redimir-les, mira de redimir-te tu mateix, que els que haigín nascut per a ésser homes, seguiran el teu exemple.

Si estàs dintre un toll, entre una colla que s'ofeguen, no badis a donar-los la mà. Neda cap a la riba, i qui pugui que et segueixi. I quan siguis fora, veies si els serà de gaire profit llegir-los un tractat de natació.

—Tothom us té per anarquitzant i sou absolutista.

—I intolerant a tot, segons per què...

—En religió, per exemple?

—Home... la intolerància religiosa consisteix, moltes vegades, en la voluntària ignorància de les idees d'altri. En canvi, la tolerància no és pas l'esforç per comprendre, sinó el propòsit de no posar-te en els altres perquè els altres no es posin amb tu.

I com que totes les religions són la mateixa cosa, en el fons, no pot existir una intolerància fonamental.

Les religions, bo i nues, són un admirable garbell de preceptes higiènics, incloent-hi la teoria del pecat, que és una invenció formidable. El càstig del pecat existeix en totes les religions, i és el mateix en totes car tots som igualment homes, i tots paguem amb tares i sofrències les culpes dels nostres avis i les nostres pròpies culpes.

Però, de les religions hom s'en serveix abusivament per coses que no hi tenen res a veure. I això és una causa d'intolerància envers el que s'anomenen religiosos.

Hi ha, després, en cada religió, un seguit de característiques secundàries, que serveixen a diferenciar les unes d'altres. Rites, tradicions, etc.

La tradició, que és un sediment ancestral que ens trametem d'una generació a l'altra, la duem a la pell, influeix, mal no volguem, en tots els nostres actes i pensaments. I això és una altra causa d'intolerància, o al menys d'allunyament, perquè mai no podrem sentir profundament allò que no duem en nosaltres.

Ara que, d'aquest sediment que ens transmetem de pares a fills, no en podem dir pas massa mal, perquè és sovint el que

mena les nostres accions pel bon camí.

Fixa't que de la mateixa manera que els jueus duen a terme i *allà on sigui*, optims negocis perquè són apàtrides, també serà predisposat a pensar absurdament i actuar follament l'home que hagi nascut d'una família sense principis, per no dir l'home que sigui un fill d'una qualsevol.

Quan a mí, sempre he sentit frenats els meus impulsos bestials per aquest no sé què d'ancestral que porto dintre. I és, potser, perquè ho porto ben arrelat que he seguit essent un home de bé, em sembla, fins en els ambients més coriòmputs. D'altra

Dibuix de MANOLO

manera estiga'n segur, hauria estat un brètol.

— Així, aquests sediments ancestrals, que dieu vos, foren la base de la veritable personalitat?

— Quin dupte hi ha? Quan ets alguna cosa, són endebades tots els esforços que fassis per canviar la teva íntima manera d'ésser, per assimilar-te una personalitat aliena, com són impotents totes les influències externes que et vulguin ésser imposades.

Fixa't que, malgrat haber viscut anys i anys a França, i haber-me desenrotllat artísticament entre francesos, totes les dones que he pastat amb aquestes mans, són catalanes i res més que catalanes.

Per això, també, em fa gràcia i m'entristeix alhora, sentir que hom es queixi de que li imposin una cultura, unes costums, una llengua que no siguin les seves. L'home que té por d'ésser assimilat, és que té poca confiança en si mateix, o és que val tan poca cosa que no perdria res lliurant-se a l'altra banda.

Tu mateix, si et sents català, i res més que català, no devindràs pas altra cosa, per més que els altres s'hi esforcin, i tu, deliberadament, acceptis el tracte amb gent forastera; m'entenes?

— Completament.

— M'entenes?

* * *

I Manolo segueix parlant... parlant... i penso: Un gran cap, però un cor millor.

Afirmeu, però no expliqueu; justament la condició precisa per dominar aquestes masses que menyspreeu.

Us adreceu al sentiment, més que a l'intel·ligència.

Sou un formidable escultor, com haurieu pogut ésser un taumaturg formidable.

A. PUEYO.

Març 1931.

La Descoberta del Cinema

La màxima popularitat avui està reservada als *stars* del cinema, i això no ens dol, sinó l'estat primari de cultura de cinema que il·lustra en el nostre públic. Després de més de vint-i-cinc anys de cinema trobem completament inadequada la posició del nostre públic que mesura amb el mateix ull un film que una representació de teatre i volta els *stars* d'una popularitat i una simpatia tant injusta com fora de lloc. La crítica, aquesta literatura multiforme

me que ha nascut entorn del cinema ha desviat el públic de la verdadera qüestió i la menat pels camins d'una publicitat innoble. I caldria combatre aquesta crítica responsable, caldria, més que tot i avans que tot, ensenyar el públic a esmicolar un film pla per pla, acció per acció, imatge per imatge i escatir-ne la bellesa i la plasticitat, que a fi de comptes és l'únic que pot interessar a un esperit modern.

Rares, raríssimes vegades te l'home, el *star*, si no és deshumanitzat gaire importància per l'estètica del film. I àdhuc en aquests cassos raríssims si es te en compte el treball dels *dobles*, tant freqüent i indispensable en tot filmatge el qual és prou per apagar molts entusiasmes i esvaïr moltes il·lusions, la importància de l'artista de cinema resta gairebé nul·la. La persona humana sovint fa més nosa que servei. L'artista brilla amb la llum manllevada que pren dels objectes morts, inanimats que el volten, els quals de fet, són els vertaders, els autèntics protagonistes del film.

L'immobilitat és vida. L'immòbil pren vida de sobte, entre les ombres. Els arbres, les roques, el paisatge; els mobles en els interiors de les cases s'animen i parlen quan l'objectiu de la càmera els enfoca.

Els objectes d'ús quotidià: el capell, el rellotge, l'aparell telefònic són objectes vulgars, són testimonis muts, direu, de les nostres joies o tristors de cada dia; en llur immobilitat, però, en llur mutisme atenyen una plasticitat, produeixen a voltes una emoció estètica tant profunda com poques vegades produeix l'home. Ningú podria expressar amb tanta força, en la producció de J. Feyder, «EL BESO», per exemple, la veu acusadora de la consciència ni la torbació ni l'engoixa de l'autora de l'assassinat (Greta Garbo), com la veu del timbre del telèfon, d'aquell telèfon fatídic que sona pocs moments després de comés el crim, reclamant la presència del ja no-existent.

El capell que rodola per terra, aquell paper que vola empès pel vent en «EL DESTINO DE LA CARNE», darrera el qual va el protagonista (Emil Jannings), adelerat com darrera una il·lusió que s'esfuma, diu tota la tragèdia d'aquell home honorabilíssim, que víctima d'una conxorxa, de sobte es veu convertit en una desferra humana.

El cinema mut ha descobert un món ric de possibilitats; un món de vida entre les coses exànimes en mig de les quals vivim, encara que sembli una paradoxa. Aquesta descoberta salvà el cinema

mut d'ésser un art subaltern i li donà la condició intrínseca tan cercada per esdevenir l'art autòcton que 'es avui dia.

Tota la història del cinema posterior a aquesta data gravita damunt aquesta magna descoberta, i la deshumanització de la persona n'es un corollari afortunadíssim. En efecte, vista plasticitat tant pura, la vida, que prenién en la tela les coses exànimes dins llur fixesa hom pensà ben prompte en deshumanitzar, fos com fos, el gest humà. L'actor sobrava, el gest esbullava la visió artística, Recordeu, si us plau, les perfomances de geometria tant complicada i tant antiestètica d'una Francesca Bertini en els començaments del cinema i compareu-ho amb el gest tant sòbri i la faç metal·lica del genial Buster Keaton d'avui.

Allí desordre, ací plasticitat i emoció estètica. Si la immobilitat fou la pedra angular de l'art muda la deshumanització fou el crit de lluita i la senyera sota la qual hom feu les més belles conquestes. Hom reixí a deshumanitzar la persona presentant una secció del cos, aïllada, de la resta: la faç: una mà. Una secció del cos presentada en aquesta forma resta mineralitzada, passi el mot, el qual en el nostre cas vol dir maxímadament expressiva.

Cal notar que la deshumanització ha estat una descoberta tant fecunda com la més amunt mentada, car si per la primera hom conegué un món nou per la segona ha estat possible donar plasticitat als sentiments de l'ànima i plasmar bellament en la perifèria les tempestes innarrables que es desenrotllen en el cor de l'home

JAUME FABREGÓ.

CRITICA

Infàmia de la geometria espiritual

Jo mateix m'he de presentar:

Amb la meua cabellera verge. Verge de salva.

Amb la meua pipa roja. Roja de pacifisme.

Amb la meua xalina negra. Negra de bondad.

He volgut cercar per a la meua diferenciació, la contrastació de valors, de qualitats insignificants, a fi de nèixer or i lluita. Or, no res. Soc el que reb amb la mà inclinada, i rebo llençant. Tinc les mans netes, vull tenir les mans netes. Com la consciència. Altrament, com hem de jutjar? (—com cal jutjar? —) (—com he de jutjar? —).

Si volgués fer la meua psicografia, no em caldria res més que descobrir el meu nom.

Fent-ho, no aconseguiria, potser, més que una etopeia..

La psicografia, per tant, potser?

El geòmetre d'idees Guillem Diaz Plaja, acaba de confondre infamement el significat de la psicologia amb el de la psicografia-ressucitada, no pas feta viure en creació per mí.

Acostumat, perquè en les tertúlies insegures — i això que es creuen pedra de toc — de Madrid, s'havia estipulat així a mesurar amb un cronòmetre i un sextant tots els batecs de l'art. pur i no pur, i plaçat per la casualitat entre els crítics d'un dels més grans diaris espanyols, Guillem Diaz Plaja ha establert una significació autobombo d'aquesta paraula vellíssima: Psicografia.

Comfon la *psiche* amb l'*ethos*. El *logos* amb el *graphos*.

Fins identificant l'etopeia amb la psicografia, per la semblança en la pintura del caràcter, no calia indicar-li el rumb científic-estructurador de l'ensaigisme.

La psicografia, com l'etopeia, com la hipotiposis, pintèn i exposen un quadre. La psicografia, i l'etopeia de l'ànima humana. La psicografia més d'ànima. L'etopeia menys d'ànima. Pel singular en relació al singular. (La psicografia és de un referent a un, abstret de la societat, i l'etopeia de un referent a molts, dintre el marc de la societat). La hipotiposis, en la divisió íntegra de Naturalesa.

La infàmia — amb tota sa força — de G. D. P. es fonamenta amb l'afany de la geometria, una geometria creada — com? quan? — per una camaraderia que no assent, en la seva norma deliniatòria, a deixar lliure l'art, lliure amb la llibertat del temperament artista. Diu G. D. P.

— Ah! Però, l'art ha d'ésser lliure? No! L'art ha d'ésser tal com dic jo i els que són com jo.

Pre notant — colofó:

G. D. P. no és artista.

G. D. P. afirma que no hi ha la bohèmia.

Oh! aquesta geometria espiritual, per a l'art, és infame!

Apreciacions en el llibre

1.^a «La Dictadura y los procesos militares», de Carles Blanco Morata. Madrid.

Un llibre de política "jurisprudent" sense vacil·lacions equivoques. Just. Exacte.

2.^a «El poder y los secretos de los Jesuítas» de

René Fülöp - Müller. Traducció de l'alemany de Xavier Bueno. Biblioteca nova. Madrid.

La visió més exacte del Jesuítisme històric: Naixement de l'ordre, lluites amb reis i papes, contratemps a Portugal i Espanya, missions al Japó i l'Índia, discussions filosòfiques, debats amb la francmassoneria i el Kantisme.

Emfoca molt bé Fülöp - Müller les qüestions internacionals i nacionals del jesuítisme, Fülöp-Müller acusa els jesuïtes i defensa els jesuïtes. Així s'escriu la història.

3.^a «Dictadura, Indiferència, República» de Rafael Sanchez Guerra. Ciap. Madrid.

Política. Convicció d'un ideal. Quelcom apassionada.

4.^a «Antologia poetica» d'Alfons Camin. Renacimiento. Madrid.

Lluís Astrana Marin diu d'aquesta Antologia: «Aquest llibre és d'estructura tan diferent als anteriors llibres de Camin, que sense menyspreu per ningú, fa que proclamem a Camin, el millor poeta d'avantguarda. Entengueu el mot: el millor poeta d'avantguarda no vol significar el millor dels pitjors que van a la recerca de corrompudes novetats, sinó que el millor dels bons serà aquell que sense trencar la línia netament espanyola, prolongui, enllaci i fongui en ella, les darreres troballes mètriques.

Sense donar la raó a Astrana Marin en això de «les darreres troballes mètriques» i «el millor poeta d'avantguarda», comprenem a Camin, un dels nostres millors poetes i aquesta Antologia, un dels seus llibres millors.

5.ª «Una cultura del cinema» de Guillem Díaz Plaja. Assaig geomètric, molt ben aconseguit, encara que amb poca força en la forma per la duresa moltes vegades intel·ligible de l'estil.

AUGUSTE TURLUPINE

Revista d'assaigs

Irracionalitat del poder públic

Giuseppe Rensi nega en el seu llibre «FILOSOFIA DE L'AUTORITAT» la universalitat dels valors. L'esperit és relatiu, la justícia és relativa. Per tant, hi poden haver moltes justícies, moltes raons. Quan aquestes es troben en conflicte, no hi ha mesura comú racional a la qual subjectar-se. És inel·ludible llavors acudir al fet primari i elemental

de la força bruta. Per això, la guerra. Per això la revolució. Per això, finalment, l'autoritat

Si, l'autoritat, el poder públic, la sobirania, per més que s'hagi volgut aparentar el contrari, implica sempre un acte de pur imperi, un fet orb i violent, un fet irracional per essència. De la mateixa manera que està lluny d'ésser reduïble a la raó la realitat en general, així ho està també l'autoritat humana. L'autoritat, en mans d'un tirà o en mans d'una majoria, imposa les seves disposicions, s'acordin o no amb allò que l'individu reconeix just.

Els intents per a resoldre les relacions político-socials en elements lògics es basen en simples ficcions: Es un miratge la voluntat general que Rousseau contraposa a la voluntat de tots, entenent per aquella la que manifesta el ciutadà quan vota i per aquesta la que afecta a l'interès particular de cadascú. Ho és també el jo ètic (el ciutadà pur) creat per Kant, a diferència del jo, proveït de sentiments, afectes i passions, (l'home corrent).

Perquè perduri la solidaritat humana és menester consagrar l'autoritat com un simple fet de força que domini els imperatius racionals dels súbdits.

Aquesta conclusió és dintre del sistema de Rensi, sentades les premises abans dites, perfectament correcte, formalment impecable.

El que manca, ara, és acceptar la relativitat de la raó. Perquè estem convençuts que els únics que posseeixen els ideals de justícia, els únics que tenen raó, som nosaltres. I per més esforços que fem, no podem sortir de nosaltres mateixos per a donar la raó també als que pensen d'una manera diametralment oposada a la nostra.

Una nova religió

Una ciència universal

Una ambició hiparxiològica

El Sr. Francesc Pujols es proposa fundar una religió, una religió científica, amb congregacions, sacerdots, temples i cerimònies. I amb tres himnes capitals: l'himne natal, dedicat al naixement; l'himne nupcial, dedicat a l'amor, i l'himne funeral, dedicat a la mort.

La més alta aspiració del nou Messies és la de unir tots els creients de totes les religions amb els ateu i descreguts, que avui són a milions, amb un pacte universal, les bases del qual serien: l'existència de la divinitat (la divinitat i la matèria són en essència, en el novell sistema, una mateixa cosa);

l'existència de l'esperit, i l'existència de la vida futura.

L'objecte de la nova religió és alliberar als homes del temor de Déu. Car «el temor de Déu és el principi de tota ignorància». Aquestes paraules donen la tònica de la concepció religiosa pujolesca. Segons ella, l'altra vida és independent de les pràctiques de la moral.

Tot això ens ho exposa, amb la seva claretat habitual, Josep Pla, el panegirista de Cambó en la seva darrera obra «EL SISTEMA DE FRANCESC PUJOLS» publicat per la Llibreria Catalònia.

En què basa Francesc Pujols la seva inopinada conceptualització religiosa?

En la ciència. En una ciència per ell creada que rubrica amb l'estràfolari nom d'HIPARXIOLOGIA, que vol dir tractat de tot el que existeix.

La idea capital d'aquesta ciència universal, que serveix per al desenvolupament dels conceptes estètics, dialèctics, ètics i religiosos de Pujols, és com segueix:

Tot l'existent conegut pot ésser material o espiritual. L'espiritual sempre es manifesta unit a la matèria orgànica vivent. Ara bé, en l'escala onto-biològica hi ha quatre graus (els ocupen els vegetals, els protozoaris, els animals, l'home) i cada grau presenta i representa la substància espiritual o psíquica cada vegada més separada de la matèria. La humanitat es caracteritza per assolir el grau màxim de separació. És més, l'home tendeix a separar-se, no sols de la matèria, sinó de les tres funcions o instints capitals que integren la vida orgànica, això és, de l'instint d'egoïsme per mitjà de la caritat, del de nutrició per la virtut del dejuni i del de reproducció per la virtut de la castetat.

Havent-hi doncs aquesta tendència separativa és *natural i lògic* que existeixi un cinquè grau, en el qual la substància espiritual estigui del tot separada. Així com la planta i l'animal són homes que encara no han pogut assolir l'estat orgànic que permet la manifestació de llur substància espiritual, de la mateixa manera l'home, disposant de l'organisme del quart grau, no ha pogut arribar a ésser esperit pur.

D'aquí vé que l'existència resultant de l'escala biològica suposa l'existència d'una altra vida. L'origen de les coses és desconegut; la destinació, el canvi, es pot preveure.

La religió és la tendència a la supervivència a

l'altre món. Com que la moral és la tendència a la separació en aquest, la religió res té a veure amb la moral.

Com diu Pla en el pròleg, les afirmacions que en el llibre es contenen exigirien més demostracions de les que suposa la seva simple enunciació. De manera que, fins que vingui aquesta prova, tot judici ferm sobre el contingut de l'obra ha de quedar en suspens.

Entretant, podem subratllar aquestes frases: «L'estudi de la realitat portà Francesc Pujols a l'estudi de totes les ciències». «Pujols confessa, però, que no fou solament l'afany de saber i conèixer el que l'impulsà a fer aquest gran esforç. Declara ingènument que hi entrà de molt *l'ambició de dominar el món*».

Si Pujols hagués publicat la seva obra definitiva, demostrativa de les seves assercions, hom podria potser passar dels raonaments a les conclusions científiques i d'aquestes a la nova conceptualització religiosa. Ara, però, publicat el llibre de divulgació abans que el de fonamentació, no podem estrabar lògicament les seves elocubracions més que basant unes afirmacions religioses descomunals en unes assercions científiques gratuïtes i unes assercions científiques gratuïtes en uns propòsits d'ambició desmesurada.

Es a dir que en lloc d'aquesta gradació:

Demostració
Ciència
Religió

Ens trobem, de moment almenys, amb aquesta altra:

Ambició
Pseudociència
Pseudoreligió.

M. D.

ANTI - Full mensual d'arts i lletres

Surt el 10 de cada mes

Redacció i administració: Carrer de St. Damià, 3

CALDES DE MONTBUI

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:

Un any, 8'50 ptes. - Sis mesos, 4'50 ptes.

Número solt,

75 cèntims

joan bta. popbla, impressor - caldes de montbui

res/82